

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1946.

SÉANCE DU 16 OCTOBRE 1946.

Rapport de la Commission de l'Instruction publique chargée d'examiner la Proposition tendant à la création, par le Département de l'Instruction publique, d'une Commission spéciale temporaire, chargée d'étudier la question de la création d'un Institut Supérieur des Industries et Métiers de la céramique.

(Voir le n° 65, session extraordinaire de 1946.)

BELGISCHE SENAAAT

BUITENGEWONE ZITTING 1946.

VERGADERING VAN 16 OCTOBER 1946.

Verslag uit naam der Commissie voor Openbaar Onderwijs belast met het onderzoek van het Voorstel tot instelling, door het Departement van Openbaar Onderwijs, van een Bijzondere tijdelijke Commissie, belast met de bestudeering van de oprichting van een Hooger Instituut der Ceramiekbedrijven en -ambachten.

(Zie n° 65, buitengewone zitting 1946.)

Présents : MM. LIBOIS, président; BAUR, BERTRANG, BOUWERAERTS, CRAEYBECKX, CROMMEN, DELBOUILLE, DE SMET (Pierre), HANQUET, JESPER, KLUYSKENS, LEYSEN, MATAGNE, MAZEREEL, MISSIAEN, VAN IN, YERNAUX et RENARD, rapporteur.

MESDAMES, MESSIEURS,

L'étendue sans cesse accrue des connaissances précises nécessaires pour exercer, avec quelque chance d'efficacité et de succès, une profession industrielle et la diversité et la complication toujours plus étendue des techniques, ont créé, dès le début de toute formation du savoir technique, un besoin de spécialisation.

Nulle expression du savoir humain n'échappe à cette loi d'adaptation. Celle-ci se manifeste aussi bien chez le savant le plus érudit, que chez le plus modeste producteur; chez l'ingénieur; chez le chef de maîtrise; chez l'artisan; chez l'ouvrier. C'est une loi et non des moins exigeantes,

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

De steeds toenemende uitgestrektheid der nauwkeurige kennissen die noodig zijn om met eenige kans van doeltreffendheid en welslagen een nijverheidsberoep uit te oefenen, alsmede de verscheidenheid en de steeds toenemende ingewikkelde aard der techniek hebben van bij den aanvang van iedere technische opleiding de noodzakelijkheid van specialiseering doen uitschijnen.

Geen enkele uitdrukking van de menselijke wetenschap ontsnapt aan deze wet van aanpassing. Deze komt evenzeer tot uiting bij den grootsten geleerde als bij den nederigsten producent, bij den ingenieur, bij den meestergast, bij den ambachtsman, bij den arbeider. Het is een wet en wel

de notre évolution scientifique économique et sociale.

La regretter ? Aucunement.

Une accentuation dans le sens de la profondeur, d'une forme de savoir, ne peut que tendre à faire bénéficier le rôle que l'on est en droit de demander à un être humain. La collectivité a toujours tiré un meilleur parti des savoirs précis, que des généralités superficielles. Il y a très peu d'ingénieurs qui finissent par devenir en fait, des spécialistes, dans une certaine mesure, dans un ou plusieurs compartiments de la production.

Le producteur manuel subit la même nécessité d'assimilation. L'artisan plus qu'un autre peut-être, ne saurait assumer la mission économique qu'il assume sans s'y adapter.

On fait remarquer avec raison, qu'un ingénieur qui a été formé dans une école donnant un enseignement encyclopédique doit, à son entrée dans l'industrie, vivre une période d'adaptation nécessaire au cours de laquelle il acquiert peu à peu la technique particulière de l'industrie où les circonstances l'ont amené à débiter.

Les facultés d'observation, de réflexion et d'assimilation du jeune homme, ainsi que sa culture scientifique et technique générale lui permettent de se documenter et d'acquérir peu à peu la pratique du métier et des méthodes de travail de son usine. Mais cette auto-spécialisation demeure limitée au champ d'action de l'activité quotidienne du jeune ingénieur qui ne voit que ce qui se fait dans son établissement et risque ainsi de cristalliser ses connaissances en une spécialisation trop étroite. La spécialisation, réalisée méthodiquement à l'école, dans la pratique d'un

een van de meest gebiedende van onze wetenschappelijke economische en sociale evolutie.

Moeten wij dit betreuren ? Geenszins.

Een uitbreiding, in de diepte, van een vorm van wetenschap kan er enkel toe strekken ten goede te komen aan de rol die men terecht mag verwachten van een menselijk wezen. De gemeenschap heeft steeds het hoogste nut getrokken uit nauwkeurige wetenschappen, veel meer dan uit oppervlakkige algemeenheden. Er zijn zeer weinig ingenieurs die ten slotte in feite, in zekere maat, specialisten worden in een of meer vakken van de voortbrengst.

De handenarbeider ondergaat dezelfde noodzakelijkheid van aanpassing. De ambachtsman, misschien meer dan een ander, zou de economische taak die hij op zich neemt niet kunnen vervullen zonder zich daarbij aan te passen.

Men doet terecht opmerken dat een ingénieur, die werd opgeleid in een school waar encyclopedisch onderwijs wordt gegeven, bij zijn intrede in de nijverheid een noodzakelijke aanpassingsperiode moet doormaken, tijdens welke hij langzamerhand de bijzondere techniek aanleert van de nijverheid waar de omstandigheden hem hebben gebracht.

De gaven van opmerkingsgeest, van nadenken en van assimilatie van den jongeling, alsmede zijn algemeene wetenschappelijke en technische cultuur, laten hem toe zich te documenteren en langzamerhand de praktijk van den stiel en van de arbeidsmethodes van zijn bedrijf aan te leeren. Maar deze autospecialisatie blijft beperkt tot het actiegebied van de dagelijksche bedrijvigheid van den jongen ingénieur, die alleen datgene ziet wat gebeurt in zijn instelling en aldus gevaar loopt zijne kennissen te cristalliseeren in een al te enge specialisatie. De specialisatie, die op school

groupe suffisamment large de techniques industrielles, permet, au contraire, au jeune ingénieur spécialisé, de rendre des services appréciables, dès son entrée dans l'industrie, ou après une très courte période d'adaptation dans l'usine.

Ce genre de formation spécialisée est, pour ces raisons, très apprécié des industriels et particulièrement favorable aux jeunes ingénieurs qui l'ont reçu, parce qu'ils peuvent accéder rapidement, selon leur caractère et leur valeur personnelle, à des situations intéressantes.

Ces observations tiennent (peut-être avec plus de discrétion) pour beaucoup de professions artisanales ou industrielles modestes. Mais avec non moins de pertinence. Voudrait-on réagir qu'on risquerait de contrarier le développement logique des facultés créatrices du rendement économique de notre pays.

On ne saurait soustraire aucun facteur de notre production industrielle et artisanale, à cette maîtrise de la spécialisation. Certaines de nos industries en sont pénétrées plus profondément que d'autres. Précisément en raison des particularités qui en constituent le facteur essentiel.

* * *

Parmi ces activités économiques, il y a la céramique.

Cette priorité — ou presque — les industries et les arts et métiers de la terre et du feu les doivent non seulement à l'extrême diversité des techniques employées, mais encore aux caractères infiniment divers de la production. Cette production céramique et des arts du feu, ne va-t-elle de l'humble brique pétrie avec la vulgaire argile, au vase précieux que la richesse

methodisch wordt verwezenlijkt, in de practijk van een voldoende ruime groep van nijverheidstechnieken, laat daarentegen aan den gespecialiseerden jongen ingenieur toe aanzienlijke diensten te bewijzen van af zijn intrede in het bedrijf of na een zeer korte tijdspanne van aanpassing in de fabriek.

Dit soort gespecialiseerde opleiding wordt om deze redenen zeer op prijs gesteld door de industrieelen en het is bijzonder gunstig voor de jonge ingenieurs die deze opleiding hebben ontvangen, omdat zij volgens hun karakter en hun persoonlijke waarde zeer vlug toegang kunnen hebben tot belangwekkende situaties.

Deze opmerkingen gelden, misschien met meer bescheidenheid, voor tal van nederige ambachts- of nijverheidsberoepen. Maar zij zijn daarom niet minder steekhoudend. Zou men willen opwerpen dat men gevaar loopt de logische ontwikkeling van de scheppende mogelijkheden der economische rendearing van ons land tegen te werken ?

Men zou geen enkelen factor van onze nijverheids- en ambachtsvoortbrengst kunnen onttrekken aan dit meesterschap van de specialisatie. Sommige van onze nijverheden zijn er dieper van doordrongen dan andere, juist wegens de particulariteiten die er den hoofdfactor van uitmaken.

* * *

Onder deze economische bedrijvigheden telt men de ceramieknijverheid.

Deze prioriteit zijn de nijverheidstakken en de kunsten en ambachten van aarde en vuur niet alleen verschuldigd aan de bijzonder groote verscheidenheid van de gebruikte techniek, maar ook aan den oneindig verscheiden aard van de voortbrengst. Gaat deze productie van de ceramieknijverheid en van de brandkunsten niet van den nederigen baksteen, ge-

de la matière et l'harmonieuse beauté du galbe et du décor parent d'une valeur esthétique insoupçonnée? Les émaux aux couleurs harmonieuses ornent à présent les terres les plus vulgaires. Aux dalles de granit s'est substitué le revêtement décoratif. Et combien d'autres.

Ainsi, sous l'emprise d'une étonnante évolution des techniques les plus savantes dues à la chimie, à l'électricité, à la physique, à la mécanique, etc., grâce aussi à la vulgarisation du beau dans l'industrie de la céramique, celle-ci a bénéficié d'un développement extraordinaire, et cela, pour le plus grand profit d'une évolution sociale heureuse — parce que la beauté a pu pénétrer par les plus modestes choses, la vie humaine — et d'un extraordinaire développement des fabrications. A la fois dans le domaine social et dans le domaine économique.

La Belgique n'a pas échappé, la bonne volonté, l'esprit d'initiative, le savoir de nos ingénieurs et de nos industriels, l'habileté et la conscience de nos artisans et de nos ouvriers aidant, à cette évolution heureuse. Elle est devenue un pays où la céramique, sous les formes les plus diverses, tient une place en vue. On peut même dire qu'il dépasse bien des autres. Et les expositions spéciales de Paris en 1925 et 1937 ont montré qu'il pouvait souvent rivaliser avec des nations pourtant plus favorisées au point de vue des matières premières et des encouragements officiels assurant la formation des personnels producteurs.

* * *

vormd uit gewone klei, tot de kostbare vaas die den rijkdom van de stof en de harmonieuse schoonheid van vorm en versiering met een onvermoede esthetische waarde tooien? De harmonieus gekleurde brandschilderingen versieren thans het meest gewone aardewerk. In de plaats van de granieten vloertegels is er een decoratieve bekleding gekomen. En hoeveel andere gevallen nog.

Aldus, onder den invloed van een verbazende evolutie van de meest ingewikkelde technieken, te danken aan de scheikunde, de electriciteit, de natuurkunde, de mechanica, enz., dank zij eveneens een vulgarisatie van het schoone in de ceramieknijverheid, heeft deze laatste voordeel gehaald uit een buitengewone ontwikkeling, en zulks tot het grootste voordeel van een gelukkige maatschappelijke evolutie — omdat de schoonheid, langs het kanaal van de eenvoudigste zaken in het menselijk leven is kunnen binnendringen — en van een buitengewone ontwikkeling der fabricaties. Tevens op het sociaal gebied en op het economische gebied.

België is, dank zij den goeden wil, den geest van initiatief, de kennis van onze ingenieurs en van onze industrieelen, de vaardigheid en de nauwgezetheid van onze ambachtslieden en onze arbeiders, niet vreemd gebleven aan deze gelukkige evolutie. Het is een land geworden waar de ceramieknijverheid, onder de meest verschillende vormen, een vooraanstaande plaats bekleedt. Men mag zelfs zeggen dat het er heel wat andere is voorbijgestreefd. De speciale tentoonstellingen te Parijs in 1925 en 1937 hebben aangetoond dat België in vele gevallen niet moet onderdoen voor landen die uit het oogpunt van grondstoffen beter begunstigd zijn en waar de officieele aanmoedigingen de vorming van produceerend personeel verzekeren.

* * *

On ne parle pas toujours avec pertinence de la céramique. Une impression trop superficielle de l'opinion semble limiter son activité aux fabrications plus ou moins servies par des expressions décoratives. On semble croire que ce bel art du feu limite à des fins exclusivement esthétiques, ses productions, à la poterie d'art, aux grès de grand feu, à la faïence des objets usuels, à la pâte Kaolinique, des porcelaines précieuses.

Erreur profonde.

Préjudiciable aussi. Parce qu'elle limite à des milieux restreints l'efficacité des devoirs de la collectivité.

Car la céramique embrasse d'autres réalisations. Plus prosaïques peut-être. Mais non moins efficientes dans l'évolution de nos besoins économiques. Et c'est la briqueterie, tuilerie, les réfractaires, les ciments, etc., une foule d'apports heureux.

Certes, l'habile artisan potier, le décorateur des porcelaines riches, l'émailleur des grès de grand feu, apportent une contribution étonnante à l'embellissement de la vie collective. Mais leurs travaux, s'ils sont de qualité, sont un peu en marge de nos exigences économiques. Ils sont — un tantinet — en dehors d'une vie spécifiquement usinière. Leurs rendements économiques sont limités aux productions des mains habiles, des empirismes, des aléas de cuissons qui ne garantissent point les certitudes pyrométriques.

De limiter l'action de leurs labeurs et la diffusion de facteurs de beauté à des fabrications restreintes, ne veut nullement dire que leur art et leurs techniques soient à dédaigner. Non. Nous sommes de ceux qui en magni-

Niet altijd wordt er met kennis van zaken over het ceramiekbedrijf gesproken. Een te oppervlakkige indruk van de openbare meening schijnt de bedrijvigheid ervan te beperken tot de fabricaties die minder of meer gediend worden door decoratieve uitdrukkingen. Men schijnt te gelooven dat die mooie brandkunst haar voortbrengselen beperkt tot uitsluitend esthetische doeleinden, tot de kunstpottenbakkerij, tot het Keulsch aardewerk, tot het gleiswerk der gebruiksvoorwerpen, tot de Kaolinleem van het kostbare porceleinwerk.

Deze meening is volslagen verkeerd.

En tevens schadelijk. Omdat ze het nuttig effect van de plichten der gemeenschap tot beperkte milieu's begrenst.

Want het ceramiekbedrijf omvat nog andere verwezenlijkingen. Prozaïscher misschien. Maar met een niet geringer uitwerking op de evolutie van onze economische behoeften. Zoo heeft men de steenbakkerij, de pannembakkerij, de vuurvaste producten, het cement, enz., een menigte gelukkige aanbrengsten.

Voorzeker brengt de vaardige pottenbakker, de decorateur van rijk porceleinwerk, de emailleerder van Keulsch aardewerk een verwonderlijke bijdrage tot de verfraaiing van het gemeenschappelijk leven bij. Doch hun arbeid, hoe hoogstaand ook, staat een weinig buiten onze economische vereischten. Hij bevindt zich — ietwat — buiten het specifiek fabrieksleven. Het economische rendement er van is beperkt tot de voortbrengselen van vaardige handen, van ervaringen, van het toeval van het bakken, waartegen de pyrometrische zekerheden niet beveiligen.

Dat wij de uitwerking van hun arbeid en de verspreiding van schoonheidsfactoren tot beperkte fabricages begrenzen, wil niet zeggen, dat hun kunst en hun technieken te versmaden zijn. Neen. Wij behooren tot degenen

fient volontiers les expressions originales.

Mais ce n'est point à proprement parler, de l'industrie.

Or, il y a une industrie belge de la terre plastique, une industrie qui possède non seulement un mérite d'autant plus remarquable qu'elle est généreusement étendue par la production et qu'elle constitue par surcroît, un facteur considérable de la vie nationale.

* * *

Il n'est pas sans intérêt d'indiquer — très sommairement — les conditions dans lesquelles se situent dans notre pays, les multiples expressions de la céramique.

Faisons d'abord remarquer que certaines matières premières qui servent aux fabrications, sont rares en Belgique. Nous avons bien des argiles nombreuses et de qualité, des terres sili-ciennes, etc., mais à part quelques rares et limités gisements de terre Kaolinique, dans le sud du pays, nous n'avons pas les Kaolin, les Stoone, etc., qui sont nécessaires à beaucoup de nos fabricats. Ces matières premières, nous devons les demander à la France, à l'Allemagne, à l'Angleterre, à la Scandinavie, etc.

Par contre, nos gisements d'argile et de silice abondent. Ils sont aussi nombreux que divers. Ainsi, ils offrent aux recherches de nos ingénieurs et de nos savants, des domaines étendus de recherches et d'études.

Presque toutes les régions du pays en révèlent, la vallée Mosane, le Tournaisis, le Borinage, le Centre, le pays de Sambre et Meuse, la région du Rupel, la Flandre, la Campine, le littoral, etc. Et il n'est pas du tout certain que des études bien conduites ne parviennent à déceler d'autres qualités de terre de notre pays, susceptibles de bénéficier d'une utilisation efficace. On est en

die er graag de oorspronkelijke uitdrukkingen van prijzen.

Maar eigenlijk behoort dit niet tot de nijverheid.

Welnu, er bestaat een Belgische kleinijverheid, een nijverheid die niet alleen een des te belangrijker verdienste bezit, daar zij door de productie ruimschoots wordt uitgebreid, maar die bovendien een belangrijken factor van het nationaal leven uitmaakt.

* * *

Het is niet zonder belang — zeer beknopt — de voorwaarden aan te wijzen waarin de talrijke uitdrukkingen van het ceramiekbedrijf zich in ons land bevinden.

Laten wij eerst opmerken dat zekere grondstoffen die voor de fabricage dienen, zeldzaam zijn in België. Wel hebben wij talrijke en degelijke soorten klei, kiezelarde, enz., doch buiten enkele zeldzame en beperkte lagen Kaolinaarde in het Zuiden van het land, bezitten wij niet de Kaolin, de Stoone, enz., die noodig zijn voor vele van onze fabrikaten. Die grondstoffen moeten wij vragen aan Frankrijk, Duitschland, Engeland, Scandinavië, enz.

Daarentegen komen de lagen kiezelarde en leem overvloedig in België voor. Zij zijn zoo talrijk als verschillend. Aldus bieden zij aan de opzoekingen van onze ingenieurs en onze geleerden uitgebreide terreinen voor onderzoek en studie.

Ze komen voor in bijna alle streken van het land, de Maasvallei, het Doorniksche, de Borinage, het Centrum, het land van Samber en Maas, de Rupelstreek, Vlaanderen, de Kempen, de Kuststreek, enz. En het is niet heelemaal zeker dat men, door degelijk geleide studiën, er niet zal toe komen nog andere soorten van aarde in ons land te ontdekken, die doeltreffend

droit d'attendre tant de choses du savoir de nos ingénieurs et de nos industriels.

A proximité de ces gisements se sont établis des usines et des ateliers de tous genres, des briqueteries, des tuileries, des faïenceries, des porcelaineries, des ateliers de décoration, des grèsseries, etc., depuis le plus modeste chantier de briques usuelles, jusqu'à l'atelier du modelleur et du décorateur de vase ou du précieux service de table aux rehauts d'or.

Comme nous le faisons remarquer dans la courte note qui préfaçait notre proposition de création d'un institut national, la céramique belge — à s'en tenir au seul apport spécifiquement industriel — occupe *dans toutes les régions du pays*, du littoral à l'Ardenne, un nombre considérable d'usines, d'ateliers et des milliers de travailleurs, d'artisans et d'artistes. C'est par centaines de millions qu'elles traitent annuellement leurs affaires, non seulement, sur le marché intérieur, mais encore avec l'étranger. Elles contribuent ainsi au plus généreux développement de notre économie nationale.

* * *

D'une très brève enquête, à laquelle divers organismes économiques ont bien voulu m'associer, il résulte que :

les briqueteries belges qui groupent environ 800 à 1,000 entreprises occupent 14 à 16,000 ouvriers;

quatorze usines fabriquant de la *faïence*, vaisselle et grès artistiques, occupent 6 à 7,500 ouvriers;

huit usines fabriquent de la porcelaine, mais en général conjointement avec la faïence;

zullen kunnen gebruikt worden. Men mag terecht zooveel verwachten van de kennis van onze ingenieurs en van onze industrieelen.

In de nabijheid van deze lagen staan er fabrieken en werkplaatsen van alle slag, steenbakkerijen, pannenbakkerijen, fabrieken van gleiswerk, van porceleinwerk, decoratiewerkplaatsen, fabrieken van Keulsch aardewerk, enz., vanaf de nederigste werkplaats van gewonen baksteen, tot de werkplaats van den boetseerder en van den decorateur van vazen of van kostbare tafelserviezen met gouden hoogsels.

Zooals wij het deden opmerken in de korte nota die als inleiding diende tot ons voorstel tot instelling van een nationaal instituut, verschaft de Belgische ceramieknijverheid — om ons enkel te houden bij haar specifiek industriele aanbrenst — *in alle streken van het land*, van de kuststreek tot de Ardennen, arbeid aan een aanzienlijk aantal fabrieken, werkplaatsen en aan duizende arbeiders, ambachtslieden en kunstenaars. Zij doen jaarlijks zaken voor honderdtallen miljoenen, niet alleen op de binnenlandsche markt, maar ook met het buitenland. Zij dragen aldus bij tot de ruimste ontwikkeling van onze nationale economie.

* * *

Uit een kort onderzoek, waaraan verschillende economische organismen zoo goed geweest zijn mij te laten deelnemen, blijkt dat :

de Belgische steenbakkerijen, die ongeveer 800 tot 1,000 inrichtingen omvatten, 14 à 16,000 arbeiders te werk stellen;

veertien fabrieken die gleiswerk, vaatwerk en kunstaardewerk vervaardigen, stellen 6 à 7,500 arbeiders te werk;

acht fabrieken vervaardigen porcelainen, doch in het algemeen gelijktijdig met gleiswerk;

trois usines fabriquent des articles sanitaires en grès cérame et occuperaient 800 à 1,000 ouvriers;

quarante entreprises travaillent des produits réfractaires avec 4 à 5,000 ouvriers;

quarante-trois entreprises fabriquent des tuyaux et poteries en grès vernissé avec 5,000 ouvriers;

douze usines de carreaux de revêtement et

dix usines de carreaux de pavement en grès cérame emploient 3 à 4,000 ouvriers;

vingt-cinq entreprises s'occupent de l'extraction des matières premières et enfin cinq usines fabriquent de la céramique architecturale avec un petit nombre d'ouvriers et d'artistes.

Et cela sans compter une foule de petits ateliers artisanaux non recensés.

D'autre part — chose non moins heureuse — la richesse des gisements de nos régions permettant souvent de remarquables facilités dans la livraison des matières premières en silices en argiles diverses et kaolinites, etc., nous pouvons nous dispenser de multiplier les importations coûteuses. Ce n'est pas tout. Il y a l'avenir.

En ces temps de récréation de notre vie économique et au moment où l'œuvre de reconstruction des régions dévastées et la crise du logement exigent une accentuation de notre politique en matière de construction, les industries et métiers de la céramique sont appelés à tenir un rôle de priorité.

Hélas contrairement à ce que l'on pourrait croire la Belgique ne possède pas, à l'instar des autres pays, des centres d'études et des enseignements

drie fabrieken vervaardigen sanitaire artikelen in Keulsch aardewerk, en zouden 800 à 1,000 arbeiders te werk stellen;

veertig ondernemingen vervaardigen vuurvaste producten met 4 à 5,000 arbeiders;

drie en veertig ondernemingen vervaardigen buizen en potten in gevernist aardewerk met 5,000 arbeiders;

twaalf fabrieken van bekleedingstegels en

tien fabrieken van vloertegels in Keulsch aardewerk stellen 3 à 4,000 arbeiders te werk;

vijf en twintig ondernemingen houden zich bezig met het bovenhalen der grondstoffen en vijf fabrieken, ten slotte, vervaardigen bouwceramiek met een klein aantal arbeiders en kunstenaars.

En zulks zonder rekening te houden met een menigte kleine ambachtswerkplaatsen, die in de telling niet begrepen werden.

Anderdeels — en dit is niet minder gelukkig — vergemakkelijkt de rijkdom van de lagen in onze streken dikwijls op buitengewone wijze de levering van grondstoffen, kiezel, leem, kaolinite, enz., hetgeen ons een kostelijken invoer bespaart. Dit is niet alles. Er is nog de toekomst.

In deze tijden van herstel van ons economisch leven en op het oogenblik dat het werk van den wederopbouw van onze verwoeste streken en de woningcrisis een versteviging vereischen van onze bouwpolitiek, is voor ceramieknijverheid en -ambacht een eerste-rangsrol weggelegd.

Helaas, in strijd met wat men zou kunnen gelooven, bezit België niet, zooals de andere landen, studiecentra en inrichtingen van beroepsonderwijs

professionnels réservés aux spécialités de cette industrie.

La France possède l'école nationale de Sèvres, et des écoles secondaires à Paris, Limoges, Nancy, etc. L'Allemagne ne possédait pas avant la guerre, moins de huit institutions importantes. L'Angleterre a Glasgow, Londres, etc. L'Amérique compte nombre d'écoles.

En Belgique, il n'y a guère d'établissements exclusivement consacrés aux industries et métiers de la terre à feu. Il y a bien quelques écoles, dont les divisions comportent un enseignement partiellement consacré à cette industrie et à son caractère d'art, mais ces organisations modestes, sont de loin insuffisantes.

Les renseignements fournis à ce sujet, par le Département sont — hélas — plutôt décevants. Des cours partiels dans quelques écoles en Flandre, en Wallonie, voire à Bruxelles; un laboratoire spécial à Mons. Trop peu. Presque de la déficience.

Au point que quelques industries, trop rares (et que la discrétion qui m'est imposée ici, ne permet pas de citer) ont dû suppléer à la notoire insuffisance de notre formation technique et artistique. Nous ajouterons — et nous en sommes heureux — qu'à l'annonce de la probable création, par le Département, d'une Commission d'études, des organisations économiques se sont empressées de nous exprimer leur satisfaction et de proposer leur collaboration, à commencer par la V.I.V. l'Association des Ingénieurs Flamands, dont les travaux de recherches sont si remarquables et par la CERABEL de Baudour, dont les travaux de ses laboratoires apportent une si généreuse collaboration au développement industriel de la céramique. Sans en excepter la plus puissante organisation syndicale du pays, la Centrale Générale du Bâtiment et des Industries Diverses.

voorbehouden aan de specialiteiten van deze nijverheid.

Frankrijk bezit de Nationale School te Sèvres, en de bijkomende scholen te Parijs, Limoges, Nancy, enz. Duitschland bezat vóór den oorlog niet minder dan acht belangrijke instellingen. Engeland heeft Glasgow, Londen, enz. Amerika telt tal van scholen.

In België zijn er schier geen inrichtingen, die zich uitsluitend bezighouden met de nijverheid en het ambacht van de brandaarde. Wel bestaan er eenige scholen, waarvan de afdeelingen een onderwijs omvatten, dat gedeeltelijk betrekking heeft op deze nijverheid en op het kunstkarakter er van, maar deze nederige organisaties zijn op verre na niet voldoende.

De inlichtingen hieraangaande door het Departement verstrekt, zijn — helaas — eerder ontgoochelend. Gedeeltelijke leergangen in enkele scholen in Vlaanderen, in Wallonië, zelfs te Brussel; een speciaal laboratorium te Bergen. Te weinig. Bijna niets.

Bij zooverre dat enkele, te zeldzame industrieën (en de bescheidenheid die mij hier is opgelegd laat mij niet toe ze te noemen) hebben moeten voorzien in de duidelijke ontoereikendheid van ons technisch en artistiek onderwijs. Wij zullen hierbij voegen — en wij zijn er gelukkig om — dat, bij de aankondiging dat het Departement waarschijnlijk een studiecommissie zou instellen, eenige economische organisaties ons dadelijk hun voldoening uitdrukten en hun medewerking aanboden, te beginnen met de V.I.V., de Vlaamsche Ingenieursvereniging, waarvan de opzoekingswerken zoo bewonderenswaardig zijn, en de CERABEL van Baudour, waarvan de laboratoriumwerken in zoo ruime mate bijdragen tot de industriele ontwikkeling van het ceramiekbedrijf. Zonder de machtigste syndicale organisatie van het land, de Algemeene Centrale van het Bouwbedrijf en van de Verschillende Industriën uit te sluiten.

Nous en passons et de non moins intéressantes. N'y-a-t-il pas là des approbations émanant des milieux économiques les plus divers, des accords et des encouragements, dont il serait puéril de sous-évaluer le caractère ?

Nous ne saurions, au cours de ce modeste exposé, entreprendre de développer longuement le programme qui pourrait être dévolu à la bonne volonté de la Commission d'études, dont la création est propice, nous réservant — si le Département estime devoir nous autoriser à présenter un rapport complet — de formuler des suggestions et des directives plus précises. Cependant, nous pensons que la Commission consultative à laquelle un délai d'études pourrait être imposé, devrait examiner, suivant la terminologie qui a été adoptée, quels seraient les moyens de *promouvoir l'industrie céramique belge*.

Cette Commission serait composée de parlementaires qualifiés en matière technique et économique, ainsi qu'artistiques et de représentants non moins autorisés des industries et métiers, patrons, ouvriers et économistes des industries céramiques. Au surplus, on pourrait faire appel à d'autres collaborations.

Les études de cette Commission devraient porter, en ordre principal :

1° sur la création d'un Institut national de la céramique;

2° sur l'organisation d'un établissement spécial, pour la formation, surtout à titre complémentaire, des techniciens de direction et de maîtrises spécialisés, voire sur la forme d'une centralisation;

3° sur la création de sections régionales, destinées surtout à la formation de la main-d'œuvre, documentées par

Wij slaan er over, en niet van de minst belangwekkende. Hebben wij daar geen goedkeuringen, uitgaande van de meest verscheiden economische kringen, akkoorden en aanmoedigingen, waarvan het kinderachtig zou zijn het karakter te onderschatten?

Wij kunnen in deze bescheiden uiteenzetting het programma niet uitvoerig belichten, dat kan opgedragen worden aan de studiec commissie, waarvan de instelling doelmatig is, en ons voorbehouden — indien het Departement ons de toelating denkt te moeten geven om een volledig verslag in te dienen — nadere suggesties en richtlijnen naar voren te brengen. Toch denken wij dat de commissie van advies, waaraan een studietermijn zou kunnen worden opgelegd, zou moeten onderzoeken volgens de aangenomen terminologie, door welke middelen de *Belgische ceramieknijverheid kan bevorderd worden*.

Deze commissie zou bestaan uit parlementairen, die deskundig zijn op technisch of economisch en artistiek gebied, en uit niet minder bevoegde vertegenwoordigers van nijverheid en ambachten, bedrijfsleiders, werklieden en economen uit de ceramiekbedrijven. Bovendien zou ook de medewerking van andere personen kunnen worden ingeroepen.

De studies van deze commissie zouden in hoofdzaak moeten slaan :

1° op de stichting van een nationaal ceramiekinstituut;

2° op de organisatie van een bijzondere instelling hoofdzakelijk tot aanvullende vorming van de geschoolde technici voor de leiding en het toezicht, zelfs in den vorm van een centralisatie;

3° op de instelling van gewestelijke afdelingen, vooral bestemd voor de vorming van werkkrachten en voor-

l'Institut central, sur le plan d'une coordination bien ordonnée;

4° sur le perfectionnement des cours déjà établis;

5° sur la création, au besoin, avec la collaboration des savants et des industriels, ainsi que des groupements professionnels, d'un laboratoire central, pour l'étude et les recherches de toutes natures intéressant les fabrications de la céramique;

6° sur l'étude des moyens propres à assurer, sur le plan technique et artistique, le développement de nos industries et métiers céramiques;

7° sur les encouragements à attribuer aux recherches et aux réalisations, aussi bien artistiques que techniques et économiques, de nos ingénieurs, de nos industriels, de nos artisans, de nos ouvriers.

* * *

Ces très sommaires suggestions pourront naturellement comporter bien des développements.

Mais la toute modeste mission qui m'est dévolue aujourd'hui ne saurait avoir la prétention de tout dire et de surtout, tout « bien dire ».

C'est la tâche de demain, qui incombera à ceux qui accepteraient du Département et du Sénat, de l'assumer.

Mission difficile et délicate ? Peut-être. Et après ! La réussite n'en aura que plus de prix.

La valeur d'un effort ne se mesure qu'à la bonne volonté que l'on a mise à l'assumer. Et qui oserait se soustraire à un tel devoir ?

Nous faisons confiance au Sénat, qui a rarement déçu les espérances que l'on était en droit d'accorder à sa mission.

gelicht door het Centraal Instituut op grond van een wel overwogen coördineering;

4° op de vervolmaking van reeds bestaande leergangen;

5° op de stichting, desnoods met medewerking van geleerden en industrieelen, alsmede van bedrijfsgroeperingen, van een centraal laboratorium voor de studies en de opzoekingen van allen aard in verband met de ceramiekvervaardiging;

6° op de bestudeering van de geschikte middelen, om de ontwikkeling van onze ceramiekbedrijven en -ambachten technisch en artistiek in de hand te werken;

7° op de aanmoedigingen voor opzoekingen en verwezenlijkingen, zowel van artistieken als van technischen en economischen aard, van onze ingenieurs, industrieelen, ambachtslieden en arbeiders.

* * *

Deze zeer korte suggesties zouden natuurlijk heel wat kunnen ontwikkeld worden.

Maar de bescheiden taak, die mij heden is opgedragen, stelt mij natuurlijk niet in staat om alles te zeggen en vooral goed te zeggen.

Die taak is weggelegd voor morgen en zal het aandeel zijn van hem, die ze uit handen van het Departement en van den Senaat wil aanvaarden.

Een moeilijke taak ? Misschien. En wat dan ! Het welslagen zal des te grootere waarde hebben.

De waarde van een krachtsinspanning wordt slechts gemeten, naar den goeden wil, waarmee ze gedaan wordt. En wie zou zich aan een dergelijken plicht durven onttrekken ?

Wij stellen vertrouwen in den Senaat die ons nog slechts zelden heeft teleurgesteld in de verwachtingen die men terecht in zijn zending mocht stellen.

Qu'il nous soit donc tout simplement permis d'espérer que le Sénat, dans son unanimité, tendra à s'associer à la réalisation d'un projet dont notre pays est en droit — en ces temps de nécessaire relèvement économique et social — d'attendre beaucoup.

Le Rapporteur,
M. RENARD.

Le Président,
P. LIBOIS.

Laten wij dus eenvoudig hopen dat de Senaat eensgezind zal trachten mede te werken tot de verwezenlijking van een ontwerp, waarvan ons land gerechtigd is — in dezen tijd van noodzakelijke economische en sociale herleving — veel te verwachten.

De Verslaggever,
M. RENARD.

De Voorzitter,
P. LIBOIS.